

Osnovna šola Rodica
Domžale, Kettejeva 13

JOHAN GIOVANELLI (1894–1964) **IZ KOFUTNIKOVE DOMAČIJE V SREDJIH JARŠAH**

Raziskovalna naloga s področja etnologije

Avtorja: **Mark Poljanšek, Gaber Cencelj**, 8. razred

Mentorici: **Vilma Vrtačnik Merčun, Saša Klemenc**

Domžale, april 2016

VSEBINA

	<i>Stran</i>
Povzetek	3
Zahvala	3
1. Uvod: cilji raziskave, metode dela, hipoteze	4
2. Dosedanje raziskave zgodovine Kofutnikove domačije	5
3. Raziskovalni del	
3.1 Status animarum	6
3.2 Register kulturne dediščine	8
3.3 Kofutnikova korespondenca	9
3.4 Intervju s Pepco Žebovec, roj. Giovanelli	12
4. Sklepne ugotovitve in preverjanje hipotez	28
5. Zaključek	31
6. Literatura in viri	32
7. Seznam fotografij	32

Slika na naslovni strani:

Johan Ivan Giovanelli leta 1924, ko je postal župan Občine Jarše (arhiv Pepce Žebovec).

POVZETEK

V raziskovalni nalogi sva želela podrobneje spoznati življenje Johana Giovanellija mlajšega (1894–1964), o katerem je bilo znano, da je bil nekaj časa župan Občine Jarše. Ker je ohranjenih malo pisnih virov in so najine ugotovitve slonele predvsem na intervjuju z njegovo hčerko Pepco Giovanelli, por. Žebovec, vseh odgovorov na najina vprašanja pa nisva dobila. Po končani ljudski šoli, ki jo je obiskoval v Mengšu in nato v Jaršah, se je zaposlil v Majdičevem mlinu v Zgornjih Jaršah. Ko je bil star 20 let, je izbruhnila prva svetovna vojna, zato je moral na rusko bojišče v Galicijo. Domov se je vrnil kot invalid, brez prstov na nogah. Po vojni je delal v bližnjem Velkavrhovem mlinu. Leta 1923 se je poročil s Katarino Kaplja z Vira, s katero je imel pet otrok. 15. junija 1923 je bil prvič izvoljen za župana Občine Jarše, ponovno je bil izvoljen 19. junija 1927, tretjič, 5. oktobra 1933, pa je bil izvoljen za župana združene Občine Homec. Bil je tudi poverjenik za Vodnikovo družbo in za Zavarovalnico Sava, domačinom pa je sestavljal razne uradne dopise za sodišča in druge ustanove. Leta 1934 je v Jaršah ustanovil Pevsko društvo Lipa in postal njegov prvi predsednik. Ko je leta 1936 zaključil tretje obdobje županovanja, se je zaposlil v tovarni Induplati, kjer je ostal do upokojitve. Med drugo svetovno vojno je bil predsednik krajevne organizacije Osvobodilne fronte. Zaradi njegovega delovanja za partizane so Nemci njegovo družino 9. oktobra 1944 izselili v grad Goričane. 6. maja 1945 so se vrnil domov v izropano domačo hišo. Po vojni je vzpostavil novo Občino Jarše, saj so bili vsi dokumenti uničeni. V tem času sta na njegovi kmetiji pomagala dva nemška vojna ujetnika. Po upokojitvi leta 1954 je še naprej delal na domači kmetiji. Umrli je zaradi kapi leta 1964, star 70 let. Johan Giovanelli je bil spoštovan in ugleden krajan, ki so ga ljudje cenili zaradi njegove skromnosti in poštenosti, pa tudi zaradi njegovih številnih zaslug za kraj.

ZAHVALA

Zahvaljujeva se go. Pepci Žebovec za vse informacije, ki nama jih je povedala v intervjuju in za slikovno gradivo o njenem očetu. Zahvaljujeva se tudi mladima raziskovalcema Mihu Prajsu in Žanu Ferliču za vpogled v njuna ameriška pisma iz Kofutnikove domačije, ki so bila predmet njune raziskave.

1 UVOD

Temo za raziskovalno nalogo sva izbrala zaradi zanimanja za življenje ljudi v domačem kraju. Življenje Johana Giovanellija naju je zanimalo še posebej zato, ker je bil župan Občine Jarše in ker je bil doma v zelo stari Kofutnikovi domačiji v Srednjih Jaršah, ki jo redno videvava. Z raziskovanjem pa sva spoznala, da je gospa Pepca Žebovec, hčerka Johana Giovanellija, tudi soseda enega od naju, tako da je bil najin ustni vir zelo blizu.

1.1 CILJI RAZISKAVE

Za cilj raziskovanja sva si zastavila naslednja vprašanja:

- Kdo je bil Johan Giovanelli?
- Kako je potekalo njegovo otroštvo in čas šolanja?
- Kako je preživel prvo svetovno vojno?
- Katere družbene funkcije je imel po prvi svetovni vojni?
- Kdo so bili člani njegove družine? Na kakšen način je preživljal svojo družino?
- Kako je bil povezan s svojimi sorodniki v Ameriki?
- Kako so on in člani njegove družine preživeli čas druge svetovne vojne?
- Kakšno je bilo njegovo življenje po drugi svetovni vojni, v času njegove starosti?

1.2 METODE DELA

Načrtovala sva, da bova lahko uporabila vse ustne in pisne vire, vključno s Kofutnikovo korespondenco. Nameravala sva se pogovoriti z Johanovo hčerko, go. Pepco Žebovec in z Johanovim sinom g. Lovrencem Giovanellijem. Žal je g. Lovrenc Giovanelli 6. 12. 2015 umrl, tako da sva lahko izvedla intervju samo z go. Pepco.

Delo je potekalo po naslednjem zaporedju:

- Pregled zgodovine Kofutnikove domačije, predvsem rodovnika in raziskovalne naloge iz leta 2004 z naslovom *Življenje v Kofutnikovi domačiji v Srednjih Jaršah*.¹
- Pregled 45-ih pisem in razglednic iz Kofutnikove domačije, ki smo jih dobili iz arhiva Kulturnega doma Franca Bernika Domžale.
- Intervju z go. Pepco Žebovec, hčerko Johana Giovanellija, 15. januarja in 3. februarja 2016. Njegov sin Lovrenc Giovanelli je žal tik pred napovedanim intervjujem umrl (6. 12. 2015).
- Pisanje sklepnih ugotovitev in zaključek raziskovalne naloge.

1.3 HIPOTEZE

Potem, ko sva se seznanila z nekaterimi podatki o Kofutnikovi domačiji, sva postavila naslednje hipoteze:

- 1) Otroštvo je verjetno preživel na domači kmetiji. Ker je njihova domačija sredi vasi, so se otroci veliko družili. Opravljal je običajna kmečka opravila. Osnovno šolo je obiskoval v Jaršah, verjetno se je šolal še naprej.
- 2) Ko se je začela prva svetovna vojna, je bil star 20 let. Zato je bil verjetno takoj vpoklican v vojsko, že 27. julija 1914. Z avstrijsko vojsko se je najprej boril na ruski fronti v Galiciji, po letu 1915 pa verjetno tudi na soški fronti.
- 3) Po prvi svetovni vojni je bil župan Občine Jarše in poverjenik za zavarovalnico Sava. V tem času je opravljal pomembna dela za krajane vse občine.

---

¹ Teja Grad in Karmen Moneta: *Življenje v Kofutnikovi domačiji v Srednjih Jaršah*, raziskovalna naloga, Domžale, Osnovna šola Rodica, 2004.

- 4) Z ženo sta imela pet otrok, ki so imeli različne usode. Dva otroka sta umrla že v času otroštva, eden pa med drugo svetovno vojno. Dva sta odrasla in živita še danes. Sprva so živeli še z njegovimi starši. Preživljali so se z njegovo plačo in z manjšo kmetijo.
- 5) Z ameriškimi sorodniki je bil povezan preko pisem.
- 6) Med drugo svetovno vojno je bil že starejši. Ker so imeli sina v partizanih, so jih Nemci izselili.
- 7) Na stara leta je, dokler je lahko, pomagal na kmetiji.
- 8) Johan Giovanelli je bil pomemben mož v zgodovini kraja, saj je bil 12 let župan. Dejavniki, ki so prispevali k njegovemu ugledu, so bili: udeležba v prvi svetovni vojni in 12-letno županovanje v kraju.

2 DOSEDANJE RAZISKAVE ZGODOVINE KOFUTNIKOVE DOMAČIJE

Kakor sva že omenila, sva izhajala iz ugotovitev raziskovalne naloge iz leta 2004 o življenju na Kofutnikovi domačiji.² Podatke sva našla tudi na zloženki, ki jo je Osnovna šola Rodica izdala v šolskem letu 2010/2011. Iz nje o prebivalcih Kofutnikove domačije povzemava naslednje zanimive podatke:

1850	»Bila je revščina ... V Trstu se je dobilo otroke za rejništvo , za kar so ljudem plačevali. Mačkova (tako se je takrat reklo pri hiši) sta dobila v rejništvo nezakonskega dečka bogate rodovine ...« To je bil Janez Giovanelli (1852 – 1933), ki so ga kasneje posvojili in je prevzel domačijo. ³
1906 in 1920	Zaradi revščine in pomanjkanja možnosti za zaposlitev so odhajali »s trebuchom za kruhom« v Ameriko . Tudi trije Kofutnikovi so odšli v ZDA: Lovrenc, France in Frančiška (vsi na območje New Yorka).
1910–1923	Mlada dekleta so šivala slamnike v slamnikarskih tovarnah v Domžalah, sezonsko pa so hodila šivat slamnike v Nemčijo. Tudi Katarina Kaplja (1896–1988), ki se je poročila h Kofutniku, je v mladosti hodila šivat slamnike na Dunaj in v Salzburg.
1914–1918	Johan Giovanelli (1894–1964), najmlajši sin posvojenega Mačkovega rejenca, je bil med prvo svetovno vojno ranjen v Galiciji v Karpatih. Vrnil se je brez prstov na nogah.
1924–1936	Johan Giovanelli (1894–1964) je bil 12 let župan Občine Jarše , kasneje Homec, ko se je Občina Jarše združila z občinama Šmarca in Homec.
1941–1945	Ivan Giovanelli (1924–1944) je bil v partizanih ranjen, ujet in poslan v koncentracijsko taborišče Mauthausen . Tam je zbolel in umrl krute smrti. Ostali Kofutnikovi so bili med drugo svetovno vojno izseljeni . Hišo so za nekaj mesecev zasedli nemški vojaki, potem pa je bila zapečatenata.
1961	Kofutnikovi domačiji je pripadalo 350 arov kmetijske zemlje. Država je po letu 1961 nacionalizirala zasebno kmetijsko zemljo na Mengeškem polju. Tako se je zgodilo tudi Kofutnikovim.
1937–1990	Moški del družine je bil zaposlen v tovarni Induplati Jarše . ⁴

² Teja Grad in Karmen Moneta: Življenje v Kofutnikovi domačiji v Srednjih Jaršah, raziskovalna naloga, Domžale, Osnovna šola Rodica, 2004.

³ Zaradi tega je imela družina italijanski priimek Giovanelli.

⁴ Vilma Vrtačnik Merčun: Kofutnikova domačija v Srednjih Jaršah, Kulturno-zgodovinski spomenik, zloženka, Domžale, Osnovna šola Rodica, šolsko leto 2010/2011.

3 RAZISKOVALNI DEL

3.1 STATUS ANIMARUM

Iz Status animaruma, ki ga hranijo v mengeškem župnišču, povzemava podatke, ki nam pojasnijo osnovno sliko družine, v katero se je leta 1894 rodil Johan Giovanelli mlajši. Dodala sva le datum smrti Johanovega sina Lovrenca, ki je umrl decembra lani. Z njegovo smrtjo je na našem območju izumrl italijanski priimek Giovanelli.

Družina, v kateri se je leta 1894 rodil Johan Giovanelli:

GIOVANELLI JOANES Trst, oče 29. 8. 1852– 1. 3. 1933 Sred. Jarše (81 let)	MARJANA HABJAN Zg. Domžale 7. 6. 1855– 4. 12. 1914 Sred. Jarše (59 let)
--	---

FRANČIŠKA por. PIRNAT Sred. Jarše 26. 2. 1882– 5. 12. 1945 New York (63 let)	KATARINA GIOVANELLI Sred. Jarše 22. 4. 1883– 19. 9. 1884 Sred. Jarše (1 leto)	IVANA GIOVANELLI Sred. Jarše 10. 2. 1885– 27. 2. 1887 Sred. Jarše (2 leti)	FRANČIŠEK GIOVANELLI Sred. Jarše 4. 2. 1887– 20. 10. 1960 New York (73 let)	IVANA p. VELKAVERH Sred. Jarše 21. 5. 1889– 1980 Sred. Jarše (91 let)	LOVRENC GIOVANELLI Sred. Jarše 10. 8. 1891– 9. 1. 1915 New York (71 let)	JOHAN GIOVANELLI Sred. Jarše 22. 5. 1894– 1964 Sred. Jarše (70 let)
--	---	--	---	---	--	--

+	Giovanelli Joanes fil.	Sred. Jarše	14	22	mai.	1894	87 22 202
	„ Catharina Habjan ux.	„	1	23	nov.	1896	
+	„ Joannes fil.	Sred. Jarše	14	21	mart.	1924	
	„ Josepha „	„	14	10	april.	1925	
+	„ Terezia „	„	14	14	oct.	1926	78.5 1930
	„ Laurentino „	„	14	10	aug.	1928	
+	„ Hati „	Kofutnikova	22	april.	1932		85 2.10. 35
+	Maček Maria uel. Katarina	Sred. Jarše	26	jun.	1841		15.44 1828

Slika 1: Spodnji del strani v Status animarumu za naslov Srednje Jarše 14, hrani Župnija Mengeš. Na spodnjem robu je zapisano ime Marije Maček (26. 6. 1841–15. 4. 1922), zadnje članice družine, ki je leta 1852 vzela v rejništvo Johana Giovanellija iz Trsta in ga kasneje posvojila.

Družina, ki jo je po poroki s Katarino Kaplja ustvaril Johan Giovanelli:

JOHAN GIOVANELLI Sred. Jarše 22. 5. 1894– 1964 Sred. Jarše (70 let)		KATARINA KAPLJA Vir, žena 23. 9. 1896– 1988 Sred. Jarše (92 let)		
IVAN GIOVANELLI Sred. Jarše 21. 3. 1924– 7. 5. 1944 Mauthausen (20 let)	JOŽEFA por. ŽEBOVEC Sred. Jarše 10. 4. 1925 živi na Viru	ZINKA GIOVANELLI Sred. Jarše 14. 10. 1926– 18. 5. 1930 Sred. Jarše (4 leta)	LOVRENC GIOVANELLI Sred. Jarše 10. 8. 1928– 6. 12. 2015 Domžale (87 let)	KATI GIOVANELLI Sred. Jarše 22. 4. 1932– 3. 3. 1933 Sred. Jarše (1 leto)

Na osnovi podatkov iz Status animaruma lahko ugotoviva:

- da je 4. decembra 1914 (v starosti 59 let) umrla Johanova mama Marjana, tedaj je bil star 20 let, nahajal pa se je na ruski fronti,
- da je 15. aprila 1922 (v starosti 81 let) umrla Marija Maček, ki je posvojila njegovega očeta Johana Giovanellija starejšega, tedaj je bil Johan star 28 let,
- da se je Johan Giovanelli poročil 8. julija 1923 pri starosti 29 let,
- da je bila njegova žena Katarina Kaplja ob poroki stara 27 let,
- da sta jima dve hčerki umrli v času otroštva (Zinka stara 4 leta, Kati pa 1 leto),
- da mu je 1. marca 1933 (v starosti 81 let) umrl oče Johan Giovanelli, tedaj je bil Johan star 39 let,
- da jima je sin Ivan umrl 7. maja 1944 (v starosti 20 let), Johan je bil tedaj star 50 let,
- da je bil Johan Giovanelli s Katarino poročen 41 let,
- da je Johan umrl leta 1964 pri starosti 70 let,
- da je bila Katarina po njegovi smrti vdova še 24 let, umrla je leta 1988 v starosti 92 let.

Slika 2: Družinska slika Kofutnikovih, ki je nastala leta 1931: v prvi vrsti so (z leve) sin Lovrenc, mama Katarina, oče Johan, hčerka Pepca, dedek (atka) Johan, v drugi vrsti so: Johanova nečakinja Ivanka Velkavrh, sin Ivan (Iko) in nečakinja Minka Velkavrh (arhiv Pepce Žebovec).

3.2 REGISTER KULTURNE DEDIŠČINE

Kofutnikova domačija je vpisana v Register kulturne dediščine na Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije kot spomenik lokalnega pomena. Vpisana je pod evidenčno številko 25904 Srednje Jarše – Kofutnikova domačija.⁵

»Zvrst dediščine: stavba

Tip enote: profana stavbna dediščina

Obseg enote: objekt

Tipološka gesla enote: stegnjen dom, črna kuhinja

Tekstualni opis enote: Stegnjen dom pod eno streho združuje pritlični stanovanjski del iz brun v delu hiše in kamre, zidano vežo, črno kuhinjo in shrambo, spodaj zidan hlev, svinjak, zgoraj lesen pod z lesenim gankom, lopo za orodje in stranišče na štrbunk.

Datacija enote: prelom 17. stol. in 18. stol.

Varstvene usmeritve: stavbe

Lokacija: Jarška cesta 58. Kofutnikova domačija stoji v središču naselja Srednje Jarše, med Jarško in Mlinsko cesto.

Pristojnosti: ZVKD Kranj«⁶

Slika 3: Kofutnikova domačija okoli leta 1925. Skoraj nespremenjena se je ohranila do danes, le da se danes nahaja pol metra pod gladino ceste (šolski arhiv).

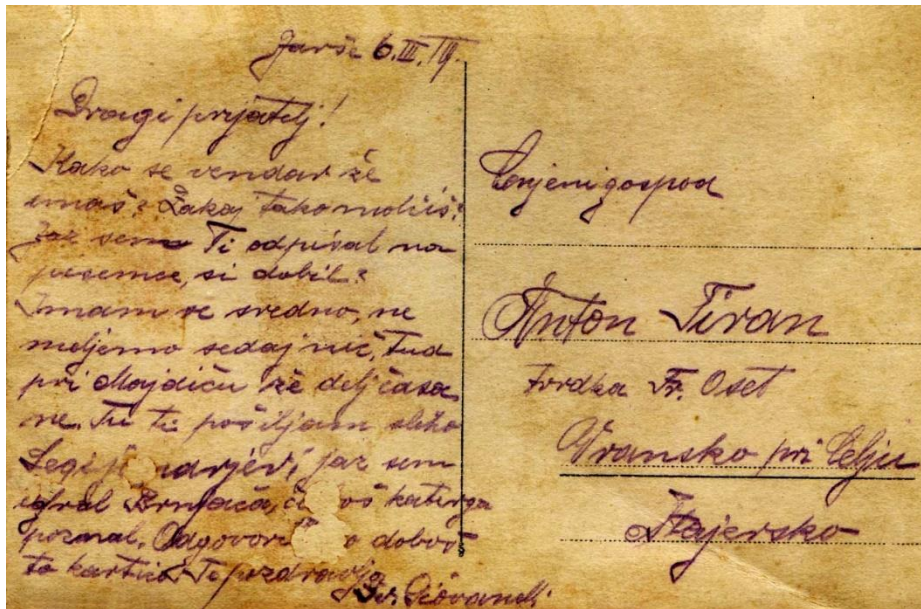
⁵ Register nepremične kulturne dediščine Slovenije, <http://rkd.situla.org/>, 7. 1. 2016.

⁶ Register nepremične kulturne dediščine Slovenije, <http://rkd.situla.org/>, 7. 1. 2016.

3.3 KOFUTNIKOVA KORESPONDENCA

Pred desetimi leti nam je g. Lovrenc Giovanelli posodil hišni album, s katerega smo slike presneli za šolski arhiv. Med njimi je bila tudi naslednja dopisnica.

Slika 4: 6. marca 1919 je Johan Giovanelli pisal prijatelju Antonu Tiranu v tovarno Fr. Oset v Vraskem. Poslal mu je sliko igralcev v igri Legionarji, v kateri je igral Brnfača (šolski arhiv).

Slika 5: Morda gre za igro Legionarji, o kateri govori Giovanelli na zgornji razglednici (šolski arhiv).

Lastništvo Kofutnikove domačije je pred tremi leti prešlo na Občino Domžale, s kmetijo pa danes upravlja Kulturni dom Franca Bernika Domžale. Pri popisu vseh predmetov v Kofutnikovi domačiji so našli veliko pisem, ki so jih večinoma pošiljali njihovi sorodniki v Ameriki. Iz njih o Johanu Giovanelliju izvemo marsikatero zanimivost.

Sestra Franca je v pismu z dne 15. marca 1922 napisala: »... se prav lepo zahvalim, sem ga prav težko pričakovala, ker mi je že Johana pisala, da si moral v bolnišnico. To je zelo nevarno in je treba velika previdnost, da ne boš podlegel jetiki.« Napisala pa je tudi to: »Piši mi kmalu, kako je kaj doma, bom zelo težko čakala, če se boš kmalu pozdravil, pa da ja ne boš lumpal okrog, da boš šel v pravem času spat.« Sestra Franca mu je to pismo pisala več kot leto dni pred Johanovo poroko. Iz pisma lahko ugotoviva, da je bil spomladi leta 1922 Johan hudo bolan, moral je celo v bolnišnico.

Slika 6: Kuverta pisma, ki ga je 9. decembra 1929 Johanu poslal brat France Giovanelli (pisma so v arhivu Kulturnega doma Franca Bernika Domžale).

Brat Lovrenc Giovanelli je Johanu v pismu z 12. maja 1922 zapisal:

»Dragi domači! Najprej vas vse skupaj oba prav lepo pozdraviva in se vam zahvaliva za pismo, ki sva se ga zelo razveselila. In nikar nama ne zamerite, ker vam že toliko časa nisva nič pisala. Tudi pri Feni in pri Frenku sva brala pisma, kar si za vse skupaj pisal in tudi **sliko od grobeljskih pevcev** sva sprejela, za kar se ti najlepše zahvaliva.«

Slika 7: Cerkveni in društveni mešani pevski zbor v Grobljah okrog leta 1920.⁷ Na sredini v zadnji vrsti stoji Johan Giovanelli, skrajno levo je Jernej Pirnat Franceljnov iz Srednjih Jarš (arhiv Pepce Žebovec).

17. maja 1923 je sestra Franca napisala naslednje: »Sedaj mi pa kmalu piši, kdaj bo ženitovanje, da se bomo tudi mi tukaj spominjali.« Johan je 8. julija 1923 svojim sorodnikom v Ameriki res napisal ganljivo pismo.

⁷ Stane Stražar, 1988, str. 407.

Slika 8: 8. julija 1923 se je Johan Giovanelli v Dobu poročil s Katarino Kaplja, Bezjškovo z Vira (arhiv Pepce Žebovec).

»Pošiljatelj: **Giovanelli, Jarše, Domžale, Slovenija, Jugoslavija.**

Naslovnik: **Spošt. gosp. Miha in Franca Pirnat, 660 Seneca Ave, Brooklyn Ridgewood, New York, America.**

»Draga brata, premila sestra, nepozabni mi prijatelji in prijateljice!

Kakor Vam je znano, sem storil danes najvažnejši korak v svojem življenju, prestopil sem mejnik, ki me je ločil samca od zakonskega stanu. Pred oltarjem Gospodovim sva si podala z izvoljeno mojo nevesto roke v nerazdružno vez ter si obljubila zvestobo, ki jo more razrešiti edinole bela žena - smrt.

Ko sedim sedaj ob strani svoje izvoljenke v krogu povabljenih svatov, ki slave z nama ta pomembni dan, mi nehote uhajajo misli preko širnega morja v daljno deželo, kjer bivate Vi, ki ste mojemu srcu nad vse dragi. Pri tem me navdaja čustvo globoke hvaležnosti do Vas vseh, ki ste mi bili tako dobri doslej in me navdaja trdna nada, da mi ostanete tako naklonjeni tudi nadalje. Jaz pa Vam obljubljam, da Vam je moja zahvalnost zasigurana do konca dni.

Iste ljubezni, ki jo gojim do Vas v srcu svojem jaz, Vam zagotavljam tudi v imenu svoje neveste Kati, s katero upam preživeti v slogi in ljubezni dolgo, dolgo vrsto srečnih dni. Četudi je ne poznate vsi po obrazu, gotovo Vam je pa znana po imenu in Vas prosim, da ji naklonite eno ljubav, ki Vas je vedno vezala z menoj, ker je ona z današnjim dnem stopila z nami v najtesnejšo rodbinsko zvezo.

Želji, da pridem za Vami, dragi moji, se nikakor ne morem odreči, vendar pa sem jo moral za sedaj opustiti, z ozirom na ljubega našega očeta, ker me veže sveta dolžnost, da sem mu močna opora in trdna pomoč v pozni jeseni njegovega življenja. Edina grenka kaplja, ki je kanila danes v čašo vse radosti, je odsotnost naše nepozabne mamice, kateri ni bilo usojeno, da se na našem današnjem slavlju poraduje in preživi v naši sredi nekaj veselih trenutkov. Trdno pa sem uverjen, da gleda danes na Vas in na nas iz rajskih višav in se raduje z nami v onem presrečnem kraju, kjer je prosta vseh težkih bolesi in zemeljskih nadlog.

Sprejmite te skromne, a iz dna srca izvirajoče vrstice, z mojim polnim zagotovitom, če oko Vas ne doseže, pa doseže Vas srce! Bog Vas živi!!! Pozdrav vsem. J. Giovanelli⁸

⁸ Teja Grad in Karmen Moneta: Življenje v Kofutnikovi domačiji v Srednjih Jaršah, 2004, str. 21.

Naj navedeva še nekaj zanimivih ugotovitev Žana Ferliča in Miha Prajsa, ki sta raziskala ameriška pisma iz Kofutnikove domačije.

»V ameriških pismih so sorodniki pogosto izražali skrb za zdravje Kofutnikovega očeta, Johana Giovanellija starejšega, skrbelo pa jih je tudi, **kdo mu bo pomagal na kmetiji**. Ker je bil brat Johan po prvi svetovni vojni invalid, brez prstov na nogah, verjetno ni mogel opravljati vseh kmečkih del, spomladi 1922 pa je bil še **hudo bolan**. Zaradi tega so domov pošiljali denar tudi za to, da bi najeli delavca za pomoč na kmetiji (npr. Franca 4. 4. 1922). Lovrenc in njegova žena Frančiška sta pisala sorodnikom v Domžale, naj pomagajo Kofutnikovim. Odpisali pa so jim, da so jih prosili le za pomoč pri žetvi. /.../ Iz ameriških pisem lahko izvemo, da so sorodniki Kofutnikovim redno **pošiljali denar, občasno pa tudi pakete**. Ko je kdo od sokrajanov odhajal v domovino, so pripravili paket za domače in mu ga izročili, če ga je le hotel vzeti. Največ pošiljk denarja in paketov so poslali Kofutnikovi Američani: Franca, France in Lovrenc. Večkrat so denar združili in ga domačim poslali skupaj. /.../ Pisma so razkrila tudi, da je **France** v domovini zapustil nezakonskega sina **Franceljna**, ki je živel pri Kofutnikovih in sta zanj skrbela oče Johan st. in brat Johan ml. Glede na to, da je France Giovanelli odšel v Ameriko leta 1906, sklepava, da je bil Francelj rojen kakšno leto prej. /.../ Vsi trije Kofutnikovi so vedno pošiljali denar tudi za **Franceljna** in mu pisali tudi, ko je bil pri vojakih (Franjo Moder, Đenovići, Boka Kotorska ali Dalmacija). /.../ 5. februarja 1939 je Lovrenc Giovanelli v pismu omenil, da upa, da **brat Johan pride v New York** na svetovno razstavo. Do tega pa zaradi Johanove bolezni in vojne, ki je sledila, ni prišlo.«⁹

3.4 INTERVJU S PEPKO ŽEBOVEC, ROJ. GIOVANELLI

Z gospo Pepco Žebovec, rojeno Giovanelli, sva se pogovarjala 15. januarja in 3. februarja 2016.

OTROŠTVO JOHANA GIOVANELLIJA

Ali je vaš oče kdaj pripovedoval o svojem otroštvu? Ali se mu je v tem času zgodilo kaj posebnega?

»Je pripovedoval. Še prej, ko smo bili majhni, pa je ded pripovedoval o tem. Deda smo klicali atka. Ko sem bila stara 9 let, je ded umrl. Veliko je govoril o tem, kar je teta pripovedovala njemu, kako je šla v Trst, iz kakšne rodbine je izhajal itd.«

Ali je vaš oče hodil v osnovno šolo v Mengeš? Ali je leta 1906 šesti razred ljudske šole obiskoval v novi šoli v Jaršah?

»Ja, iz Jarš so vsi hodili v Mengeš. Leta 1894 je bil rojen, zato je verjetno leta 1901 začel obiskovati šolo v Mengšu. V Jaršah je bila šola zgrajena leta 1906, zato je zadnji del šolanja, čisto nekaj malega, hodil tudi v Jarše.«

---

⁹ Miha Prajs, Žan Ferlic: Ameriška pisma iz Kofutnikove domačije iz obdobja 1921–1939, raziskovalna naloga, Osnovna šola Rodica, 2016.

Slika 9: Jarška šola leta 1906. Med prvimi učenci v jarški šoli je bil tudi Johan Giovanelli. »Učitelji so 14. julija 1906 prvič pospremili okrog 120 jarških učencev v njihovo novo šolo. 9. septembra 1906 je bila šola slovesno blagoslovljena, z rednim poukom pa so v njej začeli 8. oktobra 1906. Pouk je potekal v dveh razredih, saj je bila šola že od začetka dvorazredna.«¹⁰

Ali je nato nadaljeval šolanje? Za kaj se je izučil, če se je?

»Ne, takrat te možnosti ni bilo. Kmalu po šoli se je zaposlil v Majdičevem mlinu. Kasneje je za krajane pisal razna pisma, celo občino je vodil čisto sam. Za krajane je pisal testamente, dopise s sodišč jim je tolmačil. Vsi krajani so k njemu hodili. V tisti stari bajti je bil župan. Glede vsega tega znanja je bil samouk.«

Zakaj ni prenovil stare lesene hiše? Ali je znal ceniti tradicijo?

»Cenil je, kar so predniki naredili. Če bi bil pa Iko, njegov najstarejši sin, moj brat, še živ, bi kmalu vse spremenil. 20 let je bil star, ko je umrl. Ko je bil star 16 let, je že kamne skupaj vozil, da bo novo hišo zidal. Jaz sem bila zaradi stare bajte včasih zelo nesrečna. Jezna sem bila na vse, ker smo morali zelo garati, ko pa sem bila šolarica, so me zaradi lesene hiše zafirkavali: »Ja, pri vas pa imate tisto staro bajto.« To otroka boli.«

MLADOST JOHANA GIOVANALLIJA

Kako je vaš oče živel v starosti od 12. do 20. leta?

Slika 10: Johan Giovanelli v neki igri, v kateri je igral vlogo hudiča (arhiv Pepce Žebovec).

¹⁰ Iz zgodovine šole: <http://sola-rodica.splet.arnes.si/2015/08/23/150-let-olstva-v-domalah/>, 20. 2. 2016.

»Kmalu po zaključku šole je začel delati v Majdičevem mlinu v Jaršah. V tistem času je hodil v Mengeš k pevskeemu zboru, kjer je pelo tudi več Jaršanov. Veliko je tudi igral v igrah, ki so jih igrali. Ohranjena je slika, kjer je v neki igri igral hudiča. Ko je bil star 20 let, je moral v vojsko, kajti začela se je prva svetovna vojna.« V knjigi Staneta Stražarja pa lahko preberemo naslednje: »Kmalu potem, ko so se v začetku septembra 1920 v Grobljah naselili misijonarji, so na pobudo Martina Ocepka ustanovili Katoliško slovensko prosvetno društvo za občino Jarše. Oblast je pravila potrdila 13. novembra 1920.«¹¹ Glede na to sklepava, da je Johan Giovanelli postal tudi aktiven član tega društva. O tem priča tudi fotografija grobeljskega pevskega zboru, ki jo je leta 1922 poslal bratu Lovrencu v Ameriko (slika 7).

PRVA SVETOVNA VOJNA

Kako je preživel posamezna leta prve svetovne vojne? Kje je bil ranjen? Kdaj se je vrnil z vojne in v kakšnem zdravstvenem stanju?

»Oče je bil samo v Karpatih. Takrat so »Kranjske Janeze« poslali na rusko fronto. Na soško fronto mu ni bilo treba. Ne vem, ali je bil v vojni vsa štiri leta. Nič ni rad govoril o tem. Rekel je samo, da so bili tam samo ranjenci in kri. Naš ata je prišel domov iz bolnice. On ni bil ranjen, ampak je na fronti zmrznil, zato so mu z operacijo porezali vse prste na nogah. Potem mu ni bilo več treba biti v prvih linijah na fronti, v strelskih jarkih. V tistem času je bil njegov najboljši prijatelj Pepe iz Doba.«

Slika 11: Edina slika iz časa prve svetovne vojne v Kofutnikovem albumu (šolski arhiv).

»V strelskem jarku pa je bil takrat, ko je Pepeta zadelo. Oče ga je še zagrabil, da sta se umaknila, da kroglice niso padale nanj. Ko so bili na fronti, niso smeli oditi v zaledje. Ves čas so morali biti tam. Tam so spali tudi, ko je bilo zelo mrzlo, zato so mu prsti pozebli. Samo še polovico enega prsta mu je ostalo, vsi drugi so bili pomrznjeni in porezani. Kdaj je prišel nazaj, ne vem. Mogoče so ga spustili, ko so mu operirali nogo.«

PO PRVI SVETOVNI VOJNI

Življenje po prvi svetovni vojni – prijatelj Pepe iz Doba

»Iz časa prve svetovne vojne je imel prijatelja Pepeta iz Doba, ki je postal potem ranocelnik. Bila sta skupaj, ko je bil ta ranjen v nogo. Pepe je šel zato v lazaret, v vojno bolnico, potem pa

¹¹ Stane Stražar, 1988, str. 406.

so mu nogo odrezali, da je bil invalid. Ta fant je bil takšen, da se je zelo zanimal za ranjence in za zdravlila. Vse si je zapomnil, kako se zdravilom reče in kako se zdravi. Lazaret sta imela starejša gospod in gospa, oba zdravnika, ki pa nista imela naslednika. Hranila sta zelo debelo knjigo, v kateri so bili vsi recepti in opisane vse operacije. Ata je pripovedoval, da je bil njegov prijatelj Pepe takšen, da ni poležaval, ampak je, ko je bila operacija, kar s štrcljem in s koli (namesto noge) okoli štancal. Bolnikom je nosil vodo, jih zadeval, pa ponoči je bil pri njih in jim stregel. Bil je kot medicinska sestra, »verter« ali kako so rekli. In ta fant se je lastnikoma bolnice tako priljubil, da sta se odločila, da mu bosta zapustila bolnico, da bi on nadaljeval delo v njej. Naš ata ga je zelo prepričeval, naj ostane v bolnici, a Pepe je imel tako domotožje, da je vse pustil in šel domov. Še prej pa mu je zdravnik bolnice dal tisto debelo knjigo za popotnico. S te knjige je Pepe potem, ko je postal ranocelnik, vse črpal. V Dobu, v svoji hiši, je imel ordinacijo. Včasih je bilo pred njegovo hišo vse polno ljudi, več avtobusov, celo iz Beograda so hodili k njemu.«

»Ko sem imela enkrat hude bolečine v želodcu, sem bila vsepovsod, a ni nič pomagalo. Potem pa sem enkrat le šla k njemu. Zakaj nisem prišla že prej, mi je rekel. Povedala sem, da zato, ker mi ne bi hotel nič računati, ker ni hotel nobenega denarja vzeti od mene. Res je včasih hodil k nam in me je pestoval, klicala sem ga na »ti«. Ko pa sem prišla tja, mi je rekel: »Zdaj, ko si že vse zdravnike obletala, si pa k meni prišla.« Pa sem mu povedala, zakaj me ni bilo. »A ti misliš, da bom tebi računal, jaz imam tvojega očeta kot brata.« Podobno se je zgodilo tudi mojemu atu. Po vojni je ata imel »zlato žilo«. Imel je tri operacije, pa ni nič pomagalo. Nerodno pa mu je bilo iti k Pepetu. Potem, ko ni bilo nič bolje, je le šel. Pepe mu je rekel: »Ali nisva bila midva včasih skupaj?« Ata mu je povedal, zakaj mu je bilo nerodno priti k njemu, da ima vedno polno čakalnico. Pepe pa je rekel: »Ko bi ti takoj k meni prišel, ti ne bi bilo treba imeti nobene operacije.« Pepe ga je potem pozdravil, kakor je tudi mene.«

Ali je invalidnost vašega očeta omejevala pri njegovem delu?

»Invalidnost ga ni omejevala. Naredil je vse, kar je moral. Na kmetiji je delal takšno delo, ki ga je lahko, mi pa smo naredili vse drugo.«

ZAPOSILITEV

Kdaj je začel delati v Velkavrhovem mlinu?

»Najprej je delal v Majdičevem mlinu v Zgornjih Jaršah. Pri Majdiču je delal na posestvu in v mlinu. Ko pa se je njegova sestra Johana poročila v Velkavrhov mlin, je delal pri njej in njenemu možu Viktorju. To je bilo že po prvi svetovni vojni.«

Slika 12: Majdičev mlin leta 1919 (slika povzeta po knjigi S. Stražarja, 1988, 779).

Slika 13: Velkavrhov mlin, od leta 1934 dalje Osolinov mlin (šolski arhiv).

Stražar o tem mlinu piše: »Majdičev mlin je pogorel na cvetno nedeljo, 9. aprila 1922.¹² /.../ Na pogorišču Majdičevega mlina so Sudetski Nemci zgradili tovarno Induplati, ki je začela z delom 3. marca 1924.«¹³

O zgodovini Osolinovega mlina v Srednjih Jaršah pa je Stražar zapisal: »Leta 1916 je mlin kupil Viktor Velkavrh, ki pa ga je zaradi pijančevanja in zapravljivosti kmalu opustil in je v njem samo stanoval. V letu 1931 je mlin zasegla Kmetijska posojilnica za ljubljansko okolico. Dne 14. aprila 1934 je opuščeni mlin kupil Mihael Osolin iz Domžal ...«¹⁴ Status animarum v Mengšu pa za družino Viktorja Velkavrha in Johane Giovanelli navaja: »20. 6. 1923 kupil Keršmanc.«¹⁵ Viktor je umrl 3. 10. 1924 na Studencu zaradi alkohola. »Leta 1924 novo hišo naredila, Srednje Jarše 40«.¹⁶

Do katerega leta je delal v Velkavrhovem mlinu in kdaj se je potem zaposlil v tovarni Induplati?

»Viktor Velkavrh je kmalu umrl. Že prej sta z Johano naredila hišo v Srednjih Jaršah. Ko je prenehal delati v mlinu, je šel kmalu delat v tovarno Induplati. Tam je vodil skladišče. Potem je bil precej let župan. Ko je bil župan, ni bil zaposlen. Ko je leta 1935 končal županovanje, je spet začel delati v tovarni Induplati. Tudi med drugo svetovno vojno, od 1941 do 1944, je hodil delat v tovarno, dokler nismo bili 9. oktobra 1944 izseljeni.«

Slika 14: Tovarna Induplati leta 1932 (slika je povzeta po knjigi S. Stražarja, 1988, str. 783).

»Pred drugo svetovno vojno je tudi brat Iko delal v tovarni Induplati. Direktor, neki Benn, Sudetski Nемец, je bil zelo dober človek. Našega Ikota je imel posebej rad. Iko je bil star 16 let, ko se je začela vojna. Mlajši brat Lovro pa je začel delati v tovarni Induplati po vojni. Bil je zadolžen za barvarno, kjer so tiskali na blago, v filmski tiskarni. Ko je bilo vojne konec, je bil Lovro najprej mobiliziran in je delal v Moravčah pri milici kot uniformiran policist. Med drugo svetovno vojno jih je veliko padlo, pa niso imeli dovolj kadra, ko so organizirali milico. Potem je bil brat Lovro v Beogradu pri Titovi gardi. Pripovedoval je, da so iz Šumadije prišli takšni fantje, ki še niso videli vlaka in ne avta, pa tudi postelje ne. Ko so jih razporedili po sobah in so šli fantje prvič spat, se je neki fant, doma iz Šumadije, kar na konec postelje usedel in

¹² S. Stražar, 1988, str. 755.

¹³ »Za pogorišče so izvedeli Sudetski Nemci, ki so imeli tekstilno industrijo, v Jugoslaviji pa bilo ugodno tržišče. Prvi pogovori so se začeli jeseni 1922, z gradnjo pa so začeli 11. maja 1923. Jeseni 1923 so češki industrialci začeli po železnici pošiljati rabljene tkalske stroje in drugo opremo. slovesno odprtje tovarne je bilo 2. marca 1924. Naslednji dan je tovarna začela obratovati.« (S. Stražar, 1988, str. 778).

¹⁴ Stane Stražar, 1988, str. 757.

¹⁵ Verjetno se zapis nanaša na mlin.

¹⁶ Zapis se nanaša na Viktorja Velkavrha in njegovo ženo Johano.

dremal. Prej je samo bace in koze pasel, pa ni bil vaje spati v postelji. Zato so ga fantje slekli in ga vrgli na posteljo. Ko je bilo jutro in je bilo potrebno posteljo postlati, je ta fant jokal, ker tega ni znal.«

Kdaj se je vaš oče upokojil?

»Po vojni se je upokojil, verjetno leta 1954, ko je bil 60 let star. Deset let kasneje je umrl.«

DRUŽBENE FUNKCIJE

Johan Giovanelli je bil poverjenik za Vodnikovo družbo. Na kakšen način je opravljal to delo?

»Delal je za eno družbo, Vodnikovo ali Prešernovo, ki je vsako leto izdajala koledar in knjige. Ljudje so pri njem vsako leto naročali koledar, pa tri ali štiri knjige. Oče ni hodil po hišah, ampak so ljudje hodili k njemu.«

Zakaj je bil na vaši hiši napis »Sava«? Ali je bil tudi zavarovalniški agent za zavarovalnico Sava?

»Bil je zavarovalniški agent za zavarovalnico Sava, za zavarovanje hiš in premoženja. Zato je bil tudi ta napis na hiši.«

Slika 15: Pročelje Kofutnikove domačije leta 1925. Vidimo več tabel. Poleg oglasne deske in napisa *Občina Jarše* je viden tudi napis *Zavarovalnica Sava* (šolski arhiv).

Menda je pisal tudi oporoke in druge pravniške dopise za sokrajane. Kje se je naučil pravniškega jezika oz. tega dela?

»Vsem ljudem, ki so prišli k njemu in ga prosili, je pisal razne prošnje, testamente, pritožbe in podobno. Vedno so rekli: »Saj bo Johan naredil.« Glede tega je bil samouk.«

Od leta 1924 do 1935, 12 let, je bil župan Občine Jarše, nato združene Občine Homec. Kaj je delal kot župan?

»Občinski odborniki so imeli sestanke v naši hiši in takrat smo morali otroci v posteljo. Občine so bile revne, saj niso dobivale denarja od Dravske banovine. Od kod so dobivale prispevke, ne vem. Ko so imeli seje, so se vedno pogovarjali o tem, da ni denarja. Pogosto so se pogovarjali o posipanju cest, ki so bile takrat še makadamske, dva cestarja pa sta popravljala cestne luknje. Včasih je Mlinščica strgala bregove, da je voda tekla kar po travnikih, pa so se pogovarjali o tem. Ata je vpregel konja in pripeljal šoder (drobno kamenje), deske, cement, da so strugo popravili.«

»Tokrat so po vasi hodili tudi občinski reveži, berači. Nekateri so postali berači, ker so prekmalu prepisali kmetijo na dediče, sami pa so morali po svetu. Vaščani so jih pogosto pošiljali kar k nam, češ tam je župan. Berači so zato pri nas pogosto prenočevali in dobili za jest, potem pa so šli spet na pot. Ležali so na podu na mrvi, jedli pa so preproste jedi, kot mi sami: kašo, ješprenj, zelje itd.«

»Kot župan je oče hodil na seje v Ljubljano, kjer so se zbirali župani vseh občin. Po vojni so vse občine mengeške župnije prispevale denar za zvonove. Kot župan se je udeležil slovesnega prevzema mengeškega zvona, o čemer priča ta fotografija.«

Slika 16: Odbor za nakup velikega zvona za mengeško cerkev ob prevzemu zvona 17. januarja 1932.¹⁷ Johan Giovanelli stoji v drugi vrsti, četrti z leve (arhiv Pepce Žebovec).

Slika 17: Odbor Občine Homec leta 1934. V prvi vrsti, četrti z leve župan Ivan Giovanelli Kofutenk, Srednje Jarše (slika povzeta po knjigi S. Stražarja, 1988, str. 541). Na njej je Pepca Žebovec prepoznala še več članov: v zadnji vrsti za očetom je Jernej Pirnat Franceljnov iz Srednjih Jarš, skrajno desni je Gregor Repanšek s Homca, v drugi vrsti na desni stoji Matevž Martinc Močivnikov, v prvi vrsti pa so z leve: Franc Pirnat Pleven in mlinar Miha Kralj, oba iz Srednjih Jarš, Alojz Vavpetič, ki je imel pekarno v Šmarci, drugi z desne je Miha Vojska, kovač z Rodice.

¹⁷ Stane Stražar, 1993, str. 206.

Naj na tem mestu navedeva nekaj podatkov iz knjige Staneta Stražarja, ki dopolnjujejo pripoved Pepce Žebovec: »Na naslednjih občinskih volitvah **15. junija 1923** je v Jaršah SLS dobila 52 glasov in 4 odbornike, Gospodarska napredna stranka je z 31 glasovi dobila 3 odbornike, Rodica pa je imela 24 glasov SLS in 2 odbornika. Za župana je bil izvoljen **Ivan Giovanelli Kofutenk** iz Srednjih Jarš. Občina tovarni Induplati Jarše preveč plačanih davkov ni vrnila, ampak je zanje kupila tri travniške brane, čistilnik žita in za vsako vas po en požarni kavelj. /.../ Dne **19. junija 1927** so bile v Jaršah spet občinske volitve. Imeli so štiri stranke – liste: SLS je dobila 3 odbornike, rodiška 1 odbornika, **neodvisna liberalna stranka z dotodanjim županom Ivanom Giovanellijem na čelu** pa je dobila 4 odbornike. Delavska stranka, združena z SLS, je dobila v občinskem odboru enega odbornika. **Za župana je bil ponovno izvoljen Giovanelli**. V letu 1933 so se združile občine Šmarca, Homec in Jarše, tako je nastala združena **Občina Homec**. Po zmagi nacionalistične stranke je ta z vso silo delala za to, da bi si zmago zagotovila tudi v občinskih odborih. V Občini Homec so bile volitve **5. oktobra 1933**. Po volitvah so razglasili naslednje rezultate: **Giovanellijeva lista je dobila 192 glasov in 16 odbornikov**, lista Gregorja Repanška naj bi si s 144 glasovi zagotovila dve odborniški mesti, lista Ivana Nastrana s 44 glasovi pa je ostala brez odbornikov v občinskem odboru. Na pritožbo, da s preštevanjem glasov ni bilo vse v redu, je okrajna volilna komisija ugotovila, da je občinska volilna komisija Repanškovo listo oškodovala za 18 glasov. Prostore za občinsko pisarno so preuredili pri Jurju v Preserjeh in tja napeljali tudi elektriko. /.../ Občina Homec je nekdanjega župana Gregorja Repanška 7. marca 1936 imenovala za častnega občana. Na naslednjih volitvah **3. maja 1936** je zmagala SLS. ...«¹⁸

Kako so se njegove funkcije župana in poverjenika za Vodnikovo družbo, za zavarovalnico Sava in pisanje oporok odražale v njegovem ugledu? Ali je zaradi tega zahajal v posebno družbo?

»Krajani so ga zelo cenili, tudi odlikovanje dobil, neke zvezde. Že pred vojno je dobil priznanje za županovanje. Z vsemi krajani se je dobro razumel.«

Ali je bil vaš oče tudi član gasilskega ali katerega drugega društva v kraju?

»Gasilcev v Jaršah takrat še ni bilo, pri pevskem zboru je pa bil. V Jaršah je pevski zbor organiziral naš ata. Vodil ga je nekdo iz Mengša, ne spomnim se, kako mu je bilo ime. Ta je imel tudi v Mengšu zbor in več zadolžitev. Jarški pevski zbor je deloval že pred drugo svetovno vojno. Vem, da so hodili nastopat na prireditve po sosednjih krajih. Pevski zbor je bil nekaj časa še po vojni.«

Stane Stražar o jarškem pevskem društvu piše naslednje: »**Pevsko društvo Lipa je bilo na pobudo Ivana Giovanellija Kofutenka iz Srednjih Jarš ustanovljeno okrog leta 1934**. Zbor je poučeval in vodil najprej Franc Plevelj, organist v Radomljah, po njegovem odhodu pa ga je prevzel Peter Lipar iz Mengša. Ko zaradi ostarelosti in bolezni ni mogel več prihajati na vaje v Jarše, ga je zamenjal Marko Jernej, organist iz Mengša. Potem ga je nekaj let vodil Mirko Vodopivec, tiskar v grobeljski tiskarni, pred začetkom druge svetovne vojne pa Rudolf Božič, upokojeni učitelj iz Radomelj. Vaje so imeli v sobi Kofutenkove Minke. Za vaje so imeli klavir. Lipa je bila kar uspešna. Pevci pripovedujejo, da so veliko prepevali, nekaj so imeli samostojnih koncertov, nekaj pa skupaj z drugimi zbori. Uprizorili so celo eno ali dve spevoigri. Prvo so imeli v Godbenem domu v Domžalah. Nastopili so tudi na pevskem tekmovanju v Rogaški Slatini in v Trziču, kjer so se med drugimi zbori uvrstili na drugo mesto. Peli so narodne in umetne pesmi. **Prvi predsednik Lipe je bil Ivan Giovanelli**, za njim pa Franc Pirnat Pleven,

¹⁸ Stane Stražar, Ob bregovih Bistrice, Od Rodice do Duplice in Radomlje z okolico, Radomlje, Odbor za izdajo knjige pri Krajevni skupnosti Radomlje, 1988, str. 540 – 542.

oba sta bila iz Srednjih Jarš. Društvo je imelo okrog 20 pevcev, delovalo pa je do nemške okupacije.«¹⁹

Slika 18: Pevsko društvo Lipa Jarše, četrti v prvi vrsti sedi Ivan Giovanelli Kotutenk iz Srednjih Jarš, prvi predsednik Lipe (slika je povzeta po knjigi S. Stražarja, 1988, str. 420). V prvi vrsti sedijo: Anton Borštnar Bunkež iz Srednjih Jarš, Jože Udovč, oskrbnik Majčevega dvora, zborovodja Marko Jernej z Vranskega, desno od Johana Giovanellija sedita Alojz Klemenčič Kosem iz Zgornjih Jarš in Ivan Slatnar Kovačev iz Šmarce. Zborovodja Marko Jernej je po drugi svetovni vojni zelo dobro učil petja tudi jarško mladino, da so potem nastopali na prireditvah (po pripovedovanju Pepce Žebovec).

DRUŽINSKO ŽIVLJENJE

Zakaj sta vašim staršem umrli dve hčerki?

»Sestre Zinke se dobro spomnim, bila je eno leto mlajša od mene. Umrla je štiri leta stara zaradi neke nalezljive bolezni, verjetno škrlatinke. Katica pa je bila najmlajša, 11 mesecev stara, ko je umrla. Atka (dedek) je imel prav hudo pljučnico, pa so rekli, da se je nalezla. Ko je atka umrl in smo šli k pogrebu, je doma umrla Katica. Tako groba niso niti pokrili, ampak so pustili kar odprtega, da so na atkovo krsto postavili še tisto malo trugco.«

S kom od bratov in sester v Ameriki je vzdrževal stike?

»Dopisoval se je z obema bratoma, s Francem in Lovrencem, ter s sestro Franco, ki so se izselili v Ameriko, pa tudi z mamino sestro Lenco Kaplja in z drugimi sorodniki in prijatelji v Ameriki.«

So vas kdaj obiskali sorodniki iz Amerike?

»Brata in sestra Franca niso nikoli prišli domov, prišla pa je Francetova hčerka Frances. Pogosto, na vsakih nekaj let, pa je prihajala domov Lenca Kaplja, mamina sestra.«

---

¹⁹ Stane Stražar, 1988, str. 420–421.

Slika 19: Leta 1941, pred začetkom druge svetovne vojne, sta se poročili Johanovi nečakinji Minka in Ivanka, hčerki Johanove sestre Johane Velkavrh. Na sliki sedita (z desne) nevesti Ivanka in Minka. Za njima stojijo (z leve): poročna priča in Minkin mož Jože Narobe, Johan Giovanelli in Ivankin mož Polde Kos.

DRUGA SVETOVNA VOJNA

Kako se je spremenilo njegovo življenje v začetku 2. svetovne vojne?

»Ata je še naprej delal v tovarni Induplati, kjer je skrbel za skladišče. Drugače pa smo bili vsi organizirani in smo delali za partizane. Morali pa smo zelo paziti, da nismo bili izdani. Jaz sem organizirala zelo zanesljiva dekleta, tako da pri nas ni bilo nobene izdaje. Mene so imele rade. Kar je bilo starejših, pa so šli vsi »v gmajno«. Skrbele smo za ranjence, prenašale pošto, ko so prišle brigade ali kdo drug, ki so šli čez naš teren, smo jih morale varno peljati skozi naše kraje.«

Kako je vaš oče spremljal tragedijo svojega sina Ivana?

»Moj oče je bil v času vojne predsednik Osvobodilne fronte. To je bila **krajevna organizacija OF**. Ko so Ikota vpoklicali v nemško vojsko, bi šel Iko rad v partizane. Pa je iz glavnega štaba prišlo povelje, da mora iti v nemško vojsko, ker pri partizanih nimajo usposobljenega vojaškega kadra. Nekaj so jih poslali v nemško vojsko, da so se navadili organiziranja bojev. Tukaj so imeli veliko študentov, pa nobeden ni bil več vodenja, komandiranja, politkomisarjev je manjkalo. Mnogi so imeli prvič puško v rokah, vse so jih morali naučiti. Bili so tudi takšni, ki so bili »mile jere«, mamini ljubljenci, ki jim je bilo vse odveč, nekateri izmed njih so bili odpadniki, ki so izdajali. Kmečki fantje so bili utrjeni, za mestne fante pa je bilo hudo.«

Iko je tako že leta 1941 odšel v Nikozburg na češko-nemški meji. Nemci so z njimi že naredili »obuko«, urjenje, ki je trajala leto in pol. Potem so vsi dobili novo obleko, pa novo orožje, težke mitraljeze, lahke mitraljeze, čelado, vse, kar je bilo potrebno za na fronto. Rekli so: »No, zdaj boste dobili vsak po 14 dni dopusta, ampak lahko greste samo do Celovca, naprej pa nihče.« Naš Iko pa je poznal nekega Čeha, civilista, s katerim se je spoprijateljil, ker je bil zelo za Slovence. Ta mu uredil pri Švabih en dokument, da gre lahko v Slovenijo na dopust. Tako je Iko prišel do Celovca in je šel še naprej. Vse ga je naučil, kako mora ravnati, ko bodo na vlaku delali kontrolo, naj se zapre kar v stranišče. Tako je bil nekajkrat na stranišču z vsem orožjem vred. Težki mitraljez je imel, ko ga »v gmajni« še nobeden ni imel. Prišel je domov, ne da bi enkrat samkrat pokazal dovolilnico. To je bilo leta 1943. Z vsem orožjem je prišel domov, jaz sem takoj javila naprej, da je prišel. Zvečer so prišli partizani in so mu rekli, naj bo še toliko časa doma, da bodo prišli ponj. Eden je rekel: »Veš, takšnega vojaka pa še nismo dobili, da bi imel pri sebi vso bojno opremo in vse novo.«

Slika 20: Johan Giovanelli, fotografija iz osebnega dokumenta po drugi svetovni vojni (arhiv Pepce Žebovec).

Slika 21: Ivan Giovanelli – Iko v začetku druge svetovne vojne (arhiv Pepce Žebovec).

»Nemci so ga potem iskali. Velikokrat so prišli k nam. Ata je brž napisal pismo in ga dal nekemu, da ga je dal v Celovcu na pošto, kot da bi Iko iz Celovca pisal domov, da je tam na dopustu. Ko pa so Nemci prišli, je rekel, da nič ne vemo, kje je, imamo pa njegovo pismo. Potem je šel Iko v partizane. V Črni na Koroškem je bil ranjen v nogo in ujet. Ker ni mogel hoditi, so ga partizani peljali v hrib. Snežilo je, tako da so jim Nemci brez težav sledili. Za njimi so prišli do kmetije visoko v hribih. Nekaj partizanov je takrat padlo. Kmetijo so Nemci zažgali, ljudi pa žive zmetali noter. Moj brat in še nek partizan sta hotela zbežati. Ker sta bila ranjena, sta se vlačila po snegu, da bi prilezla do prvega grmovja. Pa ju je nek Švaba videl in tako so ju dobili. Odpeljali so ju v Begunje, kjer je bil zaprt v samici. Nemci ga niso zdravili, čeprav je bil ranjen. Strgal si je vso srajco, da si je povijal rane. Kljub temu so se mu ognjile. Nazadnje je bil zelo velik revež. Odpeljali so ga v koncentracijsko taborišče v Mauthausen, kjer je moral skupaj z ostalimi taboriščniki iz kamnoloma na ramenih nositi velike skalne bloke. Ker so bili goli, so jih skale žulile na ramenih. Nemci so jih priganjali po dolgih in strmih stopnicah iz kamnoloma proti taborišču. Tam je bil tudi nek taboriščnik s Prevoj, ki se je vrnil iz Mauthausna domov. Prišel je k nam in nam povedal, kako je bilo tistega usodnega dne, ko je Iko umrl. Pred tem je imel krvavo grižo, zato ni jedel nobene hrane. Po tej bolezni je človek tako ali tako zelo slaboten. Tudi Iko ni imel nobene moči. Trikrat je nesel težke skalne bloke, četrtič pa je na stopnicah padel. Ko so ga bičali, je še enkrat vstal. Ko je drugič padel, ni mogel več vstati. Drugi taboriščniki so morali hoditi okoli njega. Med seboj se niso smeli pogovarjati. Kljub temu ga je njegov prijatelj s Prevoj, ko so prvič prišli okoli, poklical: »Iko, Iko, Iko«. Iko je še dvignil glavo. Potem ga ni upal več poklicati, ker ga je Švaba ošvrknil s pendrekom. Ko so drugič prišli okoli, je Ivan z zadnjimi močmi rekel: »Povej doma, naši mami, kako sem jaz umrl!« Potem so Švabi nanj spustili psa. Umrl je zelo krute smrti. Očetu smo to povedali, mami pa nikoli, ker je strašno žalovala za njim. Če bi zvedela, kako je umrl v resnici, bi se ji verjetno zmešalo. V Mauthausnu so se dogajale grozne stvari. Na tisoče jih je umrlo v plinskih celicah. Veliko jih je umrlo tako grozne smrti kot moj brat. Po vojni smo za Ikove zasluge dobili spomenico s Titovim podpisom.«

Stane Stražar v svoji knjigi *Ob bregovih Bistrice* omenja, da je bil med drugo svetovno vojno aktiven tudi takrat 16-letni Lovrenc Giovanelli: »Organizacija Pionirji svobode je delovala tudi

v Jaršah in na Rodici. Vodil jo je **Lovro Giovanelli**, po njegovi izselitvi, oktobra 1944, pa Albina Skok«²⁰

IZSELJENIŠTVO OD OKTOBRA 1944 DO MAJA 1945

Kdaj so vas izselili v grad Goričane? Ali lahko opišete dogodek med vrati ob odhodu, ko je umrl mlinar Osolnik? Kako je oče to prenašal?

»Belogardisti v Domžalah so dobili od Gestapa podatke, katere družine morajo poslati v zapore v Begunje. Med njimi sva bila midva z očetom. V Študi je živela sestrična Ivanka, poročena je bila s kmetom, ki je prej delal v tovarni Induplati, takrat pa je bil že upokojen. Njega so vpoklicali, da je moral vsak večer hoditi v Domžale čuvat stavbo, v kateri so bili belogardisti. Orožja ni hotel prijetei, varovanje te stavbe pa je moral sprejeti. Zjutraj je odhajal domov, čez dan je doma delal, zvečer pa je spet šel tja na stražo. Tako je enkrat slišal, da so se pogovarjali o tem, koga bodo poslali v Begunje. Šel je tja in rekel: »Poslušajte, tega jaz poznam, pa vem, da ni tak, vem, da je poštenjakar.« Tam so sedeli trije ljudje, ki so tudi ata poznali, pa so rekli: »Če je tako, pa ga dajmo na drug kupček, za selitev.« Vseeno je bilo boljše, da so nas dali za selitev, kot pa za mučenje v Begunjah. Potem so nas prišli selit. Belogardisti in »raztrganci« so že prej, po drugih vaseh, pobirali ljudi za selitev. Na Križu so popili zelo veliko šnopsa, zato so bili zelo pijani. Raztrganci so se družili z SS-ovci in so bili še hujši kot belogardisti. V Osolinovem mlinu v Jaršah so bili vedno partizani, v strojnici mlina je bil bunker. V drugem delu mlina pa je stanovala ena družina. Tisti ata je zadaj za hišo takrat prišel k nam, pa ni opazil, da po cesti z avtomobili že grejo pijani raztrganci. Oni pa so ga videli in nekdo je zavpil, da so ga zadržali. Njega so že več dni iskali, ker je delal za partizane, pa se je vedno skrnil. Nek raztrganec iz Črnuč (tudi ime poznamo) ga je zgrabil in ga vlekel v našo hišo. Pograbil je brzostrelko in ga dvakrat prerešetal z izstrelki. Jaz in ata sva zakričala: »Ne streljat,« a je bilo že prepozno. Prestrelil ga je, da se je kar sesedel, takoj je bil mrtev. Pred tem mu je nekaj rekel, a nisem razumela, kaj.«

Kakšno je bilo življenje v času izseljenstva?

»Potem so nas odpeljali v grad Goričane, kjer je bil zbirni center za izselitev v Nemčijo. Bilo je 9. oktobra 1944. Ker se je bližal konec vojne, nas potem niso poslali naprej. Izseljeni smo bili štirje: oče, mama, jaz in Lovro, brat Iko, ki je bil prej v partizanih, je bil takrat že mrtev (umrl je 7. maja 1944 v taborišču Mauthausen). Dobro se spomnim dogodka v Goričanah, ko je moral brat Lovro, skupaj s še drugimi mladimi fanti, s Švabi. Nekdo je ušel od partizanov in je Švabom povedal, kam so partizani zakopali 12 trupel izdajalcev. V lagarju so takrat pobrali vse mlade fante in jih naložili na kamione, zraven pa še lopate. Ženske so jokale, ker so mislile, da jih bodo pobili. V gradu pa je bila ena od kuharic, ki je bila prej v Ljubljani in je znala nemško. Poslušala je, kaj se Švabi pogovarjajo in slišala, da bodo odkopali tiste izdajalce. Ko so se mladi fantje vrnili v lagar, 14 dni ni noben jedel. Pred tem so izkopavali trupla izdajalcev. Švabi so jih prisilili, da so jih z lopatami odkopavali in z golimi rokami nakladali v zaboje, ko so trupla že razpadala. Nemci so hoteli padle identificirati. Potem so trupla pripeljali pod okna gradu. Sonce je sijalo, marca je bilo že kar toplo, okna pa smo morali imeti odprta. »Bomo videli, boste »prasice« partizanske pocrkali,« so nam rekli. Tri dni so trupla ležala v odprtih zabojih, tako da so se muhe pasle na njih. Kljub vsemu pa sem v lagar dobivala partizanska poročila, tako da smo vedeli, kaj se dogaja zunaj.«

---

²⁰ Stane Stražar, 1988, str. 903.

Slika 22: Grad Goričane pred drugo svetovno vojno (slika je povzeta s spletne strani Knjižnice Medvode).²¹

»Na tej sliki se vidi stolp, kjer je bil prostor brez pohištva. V tem prostoru je ležalo na slami ali na golih tleh 32 izseljencev, tesno drug ob drugem, med njimi tudi mi. Izseljenci so bili še v treh ali štirih sobah (na sliki na levi strani), v ostalih sobah so imeli pisarne. Na desni strani gradu (na sliki) je bil s peskom posut vrt, kjer smo se sprehajali, skozi okna pa so nas nadzirali. Grad je bil znotraj zelo lep. V njej je bila tudi kapela, kjer sem se lahko dobivala z dvema ali tremi deklety iz Jarš, ki jih je pripeljal Kobalčev ata, da so nam prinesle pakete. Podnevi smo morali uporabljati zasilna stranišča izven gradu. Dekleta smo šivala razne stvari. Naredile smo tudi žoge, v katere smo na sredino zatačile papir s partizanskimi sporočili. Potem smo žogo vrgle za stranišča, dekleta z druge strani pa so jo vrgla nazaj z novimi sporočili. Zvečer so se v prostoru zbrali samo moški, da sem jim prebrala partizanska sporočila. Vsi so morali priseči, da ne bodo povedali nikomur, niti ženi in otrokom. Ko sem sporočilo prebrala, sem vzela vžigalico in jo prižgala, da je sporočilo pred njimi zgorelo. Če bi kdorkoli kaj izdal, ne bi imeli dokaza, da smo v grad res dobivali partizanska sporočila.«

Slika 23: Johanova hči Pepca Giovanelli (desno) v mladih letih s prijateljico Milko, ki je bila v rejništvu pri teti Johani, kasneje pa se je odselila na Dolenjsko (arhiv Pepce Žebovec).

»Grad so vodili trije SS-ovski komandanti in več starih žandarjev, ki so bili prestari za vojsko. Ko se je bližal konec vojne, smo se dogovorili s tremi žandarji, ki so bili Korošci in so znali slovensko boljše kot nemško, koliko imajo orožja in komu ga bodo dali, če bo potrebno. Ampak

²¹ Grad Goričane, <http://www.knjznica-medvode.si/gallery/razglednice-goricane-gal>, 20. 2. 2016.

so nas belogardisti prehiteli. Pod hribom je bila njihova postojanka. Gestapovci, ki so nas stražili v lagarju, s temi belogardisti niso hoteli sodelovati, bili so sprti. Noben belogardist ni upal prej priti v grad. Ko pa je bilo konec vojne in so bile Begunje že osvobojene, so Nemci odšli, oni pa so prišli v grad. »Lagerfirer«, ki še ni odšel, jim ni hotel dati ključa, dokler ga niso s puškami prisilili. Rekel je, da je dobil od partizanov iz Begunj povelje, da ključa ne sme dati nobenemu, da nas bodo oni osvobodili. Vse obleke so strgali z njega, da je gol stal pred njimi. Takrat so naši na lep način posredovali, med njimi tudi ata, naj ga pustijo, da se obleče. Potem so ga le pustili, da se je oblekel v civilna oblačila in odšel na železniško postajo. Belogardisti pa so bili zelo jezni in so stolkli tri prečudovite pisarne, ki so bile prej vse v ogledalih in z lepim pohištvom, saj jih je pred vojno imel škof. Polili so tinto in napisali: »Živel kralj Peter.« Potem so celo noč jedli in pili, naši pa so jim morali kuhati. Z bobni in orožjem so hodili po sobah in nas stražili, da bomo vsi pomrli. Celo noč smo se tresli od strahu. Tega se ne da povedati. Belogardistični komandant pa je rekel: »Težko bredu imamo na obeh straneh zunaj. Če ne boste v nekaj minutah vsi zunaj, boste vsi pocrkali.« Še danes ne vem, kako smo vsi hiteli ven iz gradu, oni pa so repetirali zunaj. Ko je zadnji revež vlekel svoj »punkelj«, so ga ustrelili v noge, še preden je uspel zbežati za grajsko ograjo proti bližnjim hišam. Toliko so bili usmiljeni, da niso prej streljali. Ko je prišla svoboda, je vsepovsod po cerkvah zelo lepo zvonilo. Mi pa smo se razpršili po hišah in se poskrili. Blizu medvoške postaje smo imeli znanko, ki nam je organizirala lojtrni voz. Vse smo naložili na voz in so nas peljali. Potem so prileteli »titovci«, aeroplani. Voz smo zapeljali v gozd, ker so streljali. Pod gradom je cesta, kjer je bila noč in dan polna, tam so šle krave, konji, vojaštvo in civilisti. Ponoči pa je prišel nek avion, ki so ga imeli partizani, in je hotel razbiti sorški most. Odvrgel je tri bombe in ena je padla ravno na vrt, pod okno, kjer smo mi spali. Ko smo zjutraj vstali, smo imeli vsi polno črepinj na sebi. Zaradi bombe, ki je padla v vrt, je stekla oken razneslo naokrog. Most pa je ostal, ker so ga zgrešili. 5. maja 1945 smo končno prišli domov.«

S katerimi težavami ste se srečali, ko ste se vrnili domov?

»Bajta je bila stara in se je nad hlevom, kjer je bila luknja, prišlo na stanovanjsko stran hiše. Tam so mulci prišli noter v hišo in v njej vse razdejali in raznosili. Ko smo prišli domov, je bila hiša prazna. Še postelje in pohištvo so odnesli. Ata je potem šel v Kamnik, pa so hoteli, da bi nam z vozmi pripeljali pohištvo od Majdiča, od bogatega posestnika, ki so ga nacionalizirali, pa ata ni hotel. Nikoli ni hotel vzeti ničesar zastonj. Pri Majdiču je bil gosposki salon, pa kam naj bi ga dali v našo staro hišo?«

OD DRUGE SVETOVNE VOJNE DO UPOKOJITVE (1945–1954?)

Ali je imel vaš oče po 2. svetovni vojni kakšno pomembno družbeno funkcijo?

»Po vojni je moral naš ata spet občino nazaj postaviti, ker so bili požgani vsi dokumenti. Vse ljudi je poznal, od vseh ljudi je vedel tudi, kdaj je kdo rojen, poznal je vse, ker je bil dolgo časa župan. ... Enkrat po vojni pa so sklicali župane, da so šli na sojenje v Beograd. Obsojen je bil nek znan izdajalec, ni bil Slovenec. Župani niso bili povezani z izdajalcem, a so v Beogradu hoteli imeti maso ljudi, da so rekli, da mu je ljudstvo sodilo.«

DELO NA KMETIJI

Poleg vsega je Johan Giovanelli še delal na kmetiji. Kako veliko kmetijo ste imeli?

»Ko se je upokojil, je doma še vse delal. Vedno smo imeli konja, da smo z njim obdelovali zemljo, pa kravo, kakšnega telička, prašiče, zajce in kokoši. Imeli smo tudi zapravlživčka. Ko so nas obiskali naši ameriški sorodniki, smo jih z zapravlživčkom vozili okoli. Zapravlživčka je ata vsako leto prelakiral, da je bil zelo lep. Ko je bilo vojne konec, smo imeli enega belega

konja, ki je peljal, če je hotel, če pa ni hotel, pa ne. Vojskov ata z Rodice je bil kovač, z našim atom sta bila dobra prijatelja. Ker so Nemci ob koncu vojne vse konje spustili, so ti prosto letali naokoli. Pa je Vojskov ata našega ata pregovoril, da sta ujela enega takega konja, našega, ki ni ubogal, pa spustila. Potem pa smo dobili Fuksa, lepega, rjavega paradnega konja, ki pa je razumel samo nemške ukaze.«

Slika 24: Lovro, Kati in Johan Giovanelli pred domačo hišo okoli leta 1950 (arhiv Pepce Žebovec).

»Ker je imel ata zaradi vzpostavljanja občine dosti dela, so nam takrat dali enega Švaba ujetnika, da je delal na kmetiji namesto ata. Vojne je bilo konec, bili pa so tukaj še ujetniki, ki so jih dajali po kmetijah, da so ljudem pomagali. Tisti človek je bil zagrizen nacist. Govoril je malo. Mama pa je znala dobro nemško, ker je v Linz hodila šivat slamnike. Pa nekaj časa ni vedel, da razume nemško. Poslušala ga je, ko je hodil v hlev, ko je visel na konju in se pogovarjal z njim. Ta ujetnik je bil doma zelo bogat, veleposestnik. Nekaj časa je bil pri nas, kakšen mesec dni in pol, potem pa so ga zamenjali. Prišel je starejši moški, ki je bil zelo pobožen. Prav tako je bil Nемец, živel pa je na Koroškem. Bil pa je čisto drugačen. Mamo je prosil, naj mu posodi suknjič in srajco, da je šel k maši. Slovensko ni znal, mene je spraševal kakšne besede, da se ga učila. Tisti je bil pri nas do konca, dokler ni ata uredil vse potrebno za vzpostavitev občine. Ko pa je to delo končal, ni hotel imeti nobenega več. Zadnji je bil zelo prijazen, dober za delo in za vse. Spal je na podu v mrvi, ni hotel spati drugje. Rekel je, da je pri nas zato, da dela. Tudi mami ni pustil molsti, pač pa je vse krave pomolzel sam. Še potem, ko je odšel, nam je večkrat pisal. Ujetniki so šli kmalu potem lahko domov. Tukaj so se zelo bali, da jih kdo ne bi ustrelil. Zato nihče ni nikamor šel, šli so edino z nami na polje. Konj Fuks se je potem navadil slovensko. Ko smo se enkrat z njim peljali in je prišel vlak, je zdirjal kar po dveh nogah, tako se ga je bal. Tako hitro je tekkel, da je vlak prehitel. Mi smo se pa močno držali voza, dokler ga ata ni umiril. Vsi so ga hodili gledat, tako lep konj je bil. Bil je paradni konj s čisto tankimi nogami, glavo je nosil zelo pokonci. Ko je ata prišel k njemu, je od zadovoljstva zagodrnjal. Ata je imel živali zelo rad. Ta konj je bil potem še zelo dolgo pri hiši.

Kako je vašega očeta motila invalidnost?

»Bolj težko je hodil, zato ni veliko hodil peš, ampak je imel kolo. Ker ni imel prstov, se ni mogel normalno odgnati. Težko je hodil. Oral je pa lahko.«

Po vojni je bila nacionalizacija kmečke zemlje. Koliko zemlje so vam takrat vzeli?

»Nacionalizirali so nam eno njivo na Mengeškem polju.«

DRUŽABNO ŽIVLJENJE

Ali je vaš oče zahajal v kakšno posebno družbo?

»Njegov prijatelj je bil Vojskov ata, kovač, s katerim sta bila vedno skupaj. Ob nedeljah sta hodila eden k drugemu. Pri nas smo imeli na dvorišču leseno uto. V tisti uti so bili moški od poldneva pa do temne noči, pa še ob petrolejki so igrali karte. Vse polno jih je bilo. Tako je bilo vsako nedeljo in vse praznike. Prihajali so tudi drugi iz vasi, tako so se družili.«

Kako se je razumel s sosedi?

»Z vsemi se je zelo dobro razumel, vsi so ga imeli radi.«

Slika 25. Johan Giovanelli okoli leta 1925 z dvema prijateljema.

Slika 26: Družina kovača Mihaela Vojske z Rodice, ki je bil eden izmed Giovanellijevih najboljših prijateljev.

SMRT LETA 1964

Ali je imel zdravstvene težave oz. zakaj je umrl?

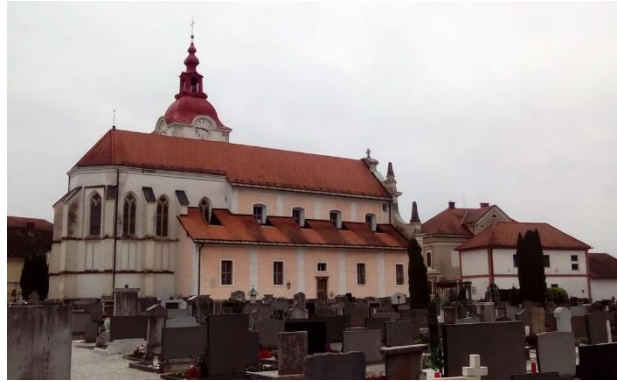
»Sedemkrat ga je zadela kap, osmič je pa umrl. Doktor Pevec je rekel mami in bratu Lovru, naj ga, ko bo postelja začela malo škripati, takoj postavita pokonci, da bo malo hodil. Zato je brat Lovro več let spal pri peči na trdi klopi, da je čuval ata. Sedemkrat sta ga z mamo rešila, nato pa je umrl. Ata je bil prejšnji dan star 70 let, naslednji večer je pa umrl.«

Kje je pokopan?

»Pokopan je na mengeškem pokopališču, kot že njegov oče, mama, teta, stric, vsi so tam. Decembra smo tam pokopali še brata Lovra.«

Slika 27: Nagrobna plošča na Kofutnikovem grobu. 11. decembra 2015 so v ta grob pokopali tudi Johanovega sina Lovrenca Giovanellija.

Slika 28: Mengeško pokopališče danes s strani Kofutnikovega groba.

DRUGO

Koliko časa vi že živite tukaj na Viru?

»Mi smo imeli prej hišo nasproti Tosame, na koncu Vira. Reklo se je pri Bezjāk. Tam je bila doma moja mama Katarina Kaplja. (Dolgo časa je bila ta hiša v ruševinah, sedaj pa tam nameravajo zgraditi novo Qulandijo.) Potem smo živeli na naslovu Vir 1. To je bila hiša tete Helene (Lence) Kaplja, ki se je vrnila iz Amerike. Ko so ravno tam gradili cesto, smo se morali preseliti, DARS pa nam je kupil to hišo na Gubčevi 1. Letos bo 16 let, odkar smo tukaj (od 1989). Danes je na mestu naše nekdanje hiše obvoznica za avtocesto.«

Zahvaljujeva se vam za odgovore!

4 SKLEPNE UGOTOVITVE IN PREVERJANJE HIPOTEZ

Na osnovi vseh podatkov naj povzameva življenjsko pot Johana Giovanellija.

Johan Giovanelli se je rodil 22. maja 1894 očetu Johanu in mami Marjani kot najmlajši od petih otrok. Ljudsko šolo je začel obiskovati leta 1901 v Mengšu, končal pa jo je v Jaršah, kjer so leta 1906 zgradili novo dvorazredno ljudsko šolo. Pri 14-ih letih se je zaposlil v Majdičevem mlinu v Zgornjih Jaršah, kjer je delal tudi na posestvu. V tem času je pel v mengeškem in potem v grobeljskem pevskem zboru ter igral v več igrah. 26. julija 1914 je bil vpoklican v avstrijsko vojsko, s katero je 27. julija 1914 odšel na rusko fronto v Galiciji. Med prvo svetovno vojno je bil ves čas na ruski fronti, kjer so mu v strelskih jarkih pomrznili prsti na nogah. V vojaški bolnici so mu zato odrezali devet in pol prstov, tako da se je domov vrnil kot invalid. Po vojni je delal v bližnjem Velkavrhovem mlinu, ki je bil v lasti njegove sestre Johane in njenega moža Viktorja Velkavrha. Pri 29-ih letih, leta 1923, se je poročil s Katarino Kaplja z Vira. V zakonu se jima je rodilo pet otrok, od katerih sta dve hčerki umrli v starosti do štirih let, najstarejši sin pa med drugo svetovno vojno, v taborišču Mauthausen, star 20 let.

15. junija 1923 je bil za štiri leta izvoljen za župana Občine Jarše. Iz tega obdobja je se ohranil zapis, da Občina Jarše tovarni Induplati ni vrnila preveč plačanih davkov, ampak je zanje kupila tri travniške brane, čistilnik žita in za vsako vas po en požarni kavelj. Kot član neodvisne liberalne stranke je bil 19. junija 1927 ponovno izvoljen za župana Jarš. Kot župan je sodeloval v medobčinskem Odboru za nakup velikega zvona za mengeško cerkev, ki so ga slavnostno

prevzeli 17. januarja 1932. Leta 1933 so se združile občine Šmarca, Homec in Jarše. Občinske volitve so bile 5. oktobra 1933, kjer je Giovanellijeva lista dobila največ glasov, Johan Giovanelli pa je bil še tretjič izvoljen za župana. Leta 1934 je v Jaršah ustanovil Pevsko društvo Lipa, ki ga je najprej vodil Franc Plevelj, organist v Radomljah, nato pa Peter Lipar iz Mengša. Johan Giovanelli je postal prvi predsednik tega pevskega društva, ki je delovalo do nemške okupacije leta 1941. Županovanje je zaključil 3. maja 1936, ko so bile naslednje volitve. Bil je tudi poverjenik za Vodnikovo družbo in zavarovalniški agent za zavarovalnico Sava. Leta 1936 se je zaposlil v tovarni Induplati, kjer je delal do svoje upokojitve leta 1954. Med drugo svetovno vojno je bil predsednik krajevne organizacije Osvobodilne fronte. Zaradi sodelovanja s partizani so ga z družino izselili v zbirni center na gradu Goričane, do izselitve v Nemčijo pa zaradi bližine konca vojne ni prišlo. 6. maja 1945 so se vrnil v izropano domačo hišo, ki je bila celo brez vsakega pohištva. Po vojni je pomagal vzpostaviti novo Občino Jarše, saj so bili v času vojne vsi prejšnji dokumenti uničeni. V času, ko je opravljal to delo, sta na njegovi kmetiji pomagala dva nemška vojna ujetnika. Potem je nadaljeval je delo na kmetiji in v tovarni Induplati. Po upokojitvi leta 1954 je delal samo še na domači kmetiji. Zadnja leta življenja je preživel sedem kapi, osma pa je bila zanj usodna. Umrl je 23. maja 1964, star 70 let.

Ugotovitve o življenju Johana Giovanellija lahko strneva v naslednji pregled:

<i>Leto</i>	<i>Starost</i>	<i>Dogajanje</i>
1894	0	22. maja se je rodil mami Marjani in očetu Johanu kot najmlajši od sedmih otrok, od katerih sta dva umrla že pred njegovim rojstvom.
1901	7	Septembra je začel hoditi v ljudsko šolo v Mengšu.
1906	12	Ljudsko šolo je končal v Jaršah. Sestra Frančiška se je oktobra poročila s sosedom Mihom Pirnatom, in se še isti mesec izselila v Ameriko. Istočasno se je izselil tudi njegov brat France.
1908	14	Johan je začel delati v Majdičevem mlinu in na posestvu. Tam je delal do vpoklica v vojsko julija 1914.
1909	15	Johan je delal v Majdičev mlinu in na posestvu (1908–1914).
1914	20	27. julija je bil vpoklican v vojsko, s katero je odšel na rusko fronto v Galicijo. Decembra mu je umrla mama, stara 59 let.
1915	21	Johan je bil na ruski fronti v Galiciji. Njegova sestra Ivana (Johana) se je poročila z Viktorjem Velkavrhom v bližnji mlin. Istega leta se je poročil njegov brat Lovrenc.
1916	22	Ves čas prve svetovne vojne je bil na ruskem bojišču v Galiciji (1914–1918).
1918	24	Johan Giovanelli se je vrnil z vojne kot invalid.
1919	25	Johan je začel delati v sestrinem (Velkavrhovem) mlinu. Pel je v mengeškem in grobeljskem pevskem zboru ter igral v več igrah.
1920	26	V Ameriko se je izselil njegov brat Lovrenc z ženo Frančiško.
1921	27	Johan je delal v sestrinem mlinu (1919–1923).
1922	28	15. aprila je umrla Marija Maček, stara 81 let. Bila je rejnica njegovega očeta in zadnja predstavnica prejšnjega rodu v Kofutnikovi domačiji.
1923	29	15. junija 1923 je bil izvoljen za župana Občine Jarše. 9. julija se je poročil s Katarino Kaplja, Bezjáovo z Vira.
1924	30	21. marca se mu je rodil sin Ivan – Iko.
1925	31	10. aprila se mu je rodila hči Jožefa – Pepca.
1926	32	14. oktobra se mu je rodila hči Zinka.
1927	33	19. junija je na volitvah največ glasov dobila Giovanellijeva neodvisna liberalna stranka, Johan Giovanelli pa je bil ponovno izvoljen za župana.

1928	34	10. avgusta se mu je rodil sin Lovrenc.
1930	36	18. maja je umrla hči Zinka, stara štiri leta.
1932	38	17. januarja je kot župan sodeloval pri prevzemu mengeškega zvona. Bil je član Odbora za nakup tega zvona. 22. aprila se mu je rodila hči Kati.
1933	39	1. marca mu je umrl oče, star 81 let, 3. marca pa 11-mesečna hči Kati. 5. oktobra je bil izvoljen za župana združene Občine Homec.
1934	40	V Jaršah je ustanovil Pevsko društvo Lipa in postal prvi predsednik društva.
1936	42	3. maja je zaključil tretji mandat županovanja in se zaposlil v tovarni Induplati.
1936	42	Delal je v tovarni Induplati. V njej je delal do izselitve oktobra 1944.
1941	47	Začela se je druga svetovna vojna. Postal je predsednik krajevne organizacije Osvobodilne fronte. Zaradi vojne je Pevsko društvo Lipa prenehalo s svojim delovanjem.
1944	50	7. maja so Nemci v taborišču Mauthausen ubili njegovega sina Ivana, starega 20 let. 9. oktobra so ga z družino izselili v grad Goričane.
1945	51	Do 6. maja 1945 so bili zaprti v Goričanah. Po vrnitvi v izročano domačijo je pomagal pri vzpostavitvi Občine Jarše, na kmetiji pa sta namesto njega delala nemška vojna ujetnika.
1946	52	Nadaljeval je delo v tovarni Induplati, kjer je delal vse do svoje upokojitve.
1954	60	Po upokojitvi je delal le še na domači kmetiji.
1964	70	23. maja, dan za 70. rojstnim dnem, je zaradi kapi umrl.

PREVERJANJE HIPOTEZ

Hipoteza 1: Otroštvo je verjetno preživel doma na kmetiji. Ker je njihova domačija sredi vasi, so se otroci verjetno veliko družili. Opravljal je običajna kmečka opravila. Osnovno šolo je obiskoval v Jaršah, verjetno se je šolal še naprej.

Ugotovitev: Hipoteza je delno potrjena. Najprej se je šolal v Mengšu. Šolanje je zaključil v Jaršah, kjer so šolo zgradili leta 1906. Ni se potrdila hipoteza, da se je šolal naprej. Za to ni imel možnosti, zato je že pri 14-ih letih začel delati v Majdičevem mlinu.

Hipoteza 2: Ko se je začela prva svetovna vojna, je bil star 20 let. Zato je bil verjetno vpoklican v vojsko že 27. julija 1914. Z avstrijsko vojsko se je najprej boril v Galiciji, na ruski fronti v Galiciji, po letu 1915 pa verjetno tudi na soški fronti.

Ugotovitev: Hipoteza je deloma potrjena. Res je bil takoj vpoklican v avstrijsko vojsko, ves čas pa se je boril na ruski fronti, ni pa bil na soški fronti.

Hipoteza 3: Po prvi svetovni vojni je bil župan Občine Jarše in poverjenik za zavarovalnico Sava. V tem času je opravljal pomembna dela za krajane občine.

Ugotovitev: Hipoteza je v celoti potrjena. Poleg tega je bil še poverjenik za knjige in koledar Vodnikove družbe.

Hipoteza 4: Z ženo sta imela pet otrok, ki so imeli različne usode. Dva otroka sta umrla že v času otroštva, 19-letni sin Iko pa je umrl med drugo svetovno vojno, v taborišču Mauthausen. Dva sta odrasla in živita še danes. Sprva so živeli še z njegovimi starši. Preživljali so se verjetno z njegovo plačo in z manjšo kmetijo.

Ugotovitev: Hipoteza je večinoma potrjena. Njegova mama je umrla že leta 1914, leta 1922 je umrla posvojiteljica njegovega očeta. Iz pisem smo ugotovili, da je pri njih pred drugo svetovno vojno živel tudi Franjo Moder, nezakonski sin njegovega brata Franceta. Prav v času nastajanja

te raziskovalne naloge je umrl Johanov sin Lovrenc, v starosti 87 let. Njegova hči Pepca Žebovec pa živi na Viru.

Hipoteza 5: Z ameriškimi sorodniki je bil tesno povezan preko pisem.

Ugotovitev: Hipoteza je potrjena. Sorodniki iz Amerike so poleg pisem pošiljali še denar in pakete.

Hipoteza 6: Med drugo svetovno vojno je bil že starejši. Ker so imeli sina v partizanih, so jih Nemci izselili.

Ugotovitev: Hipoteza je deloma potrjena. V času druge svetovne vojne je bil Johan Giovanelli star 47 do 51 let. Kot zaveden državljani je postal predsednik krajevne organizacije Osvobodilne fronte. Za partizane so delali tudi drugi člani njegove družine. Najstarejši sin Iko je moral najprej v nemško vojsko, nato pa je z vso bojno opremo ušel k partizanom. Žena Katarina je delala v takratni AFŽ, hčerka Pepca je vodila mladinsko organizacijo, sin Lovro pa je vodil organizacijo Pionirji svobode. Nemci so družino izselili, za kar so imeli več razlogov.

Hipoteza 7: Na stara leta je, dokler je lahko, pomagal na kmetiji.

Ugotovitev: Hipoteza je potrjena.

Hipoteza 8: Johan Giovanelli je bil pomemben mož v zgodovini kraja, saj je bil 12 let župan. Dejavniki, ki so prispevali k njegovemu ugledu, so bili: udeležba v prvi svetovni vojni in 12-letno županovanje v kraju.

Ugotovitev: Hipoteza se je potrdila. K njegovemu ugledu je prispevalo tudi dejstvo, da je krajanom pomagal pri pisanju uradnih pisem, da je bil poverjenik za Vodnikovo družbo in za zavarovalnico Sava. Med drugo svetovno vojno je bil zaveden državljani, ki je pomagal partizanom in vodil krajevno organizacijo Osvobodilne fronte. Zaradi njegovih izkušenj iz časa županovanja je po vojni pomagal vzpostaviti novo Občino Jarše. Vse te zasluge so prispevale k njegovemu ugledu, pa tudi to, da je bil skromen in pošten človek. Ko se je z družino po vojni vrnil v izropano domačijo, so mu ponudili pohoštvo iz razkošnega Majdičevega salona, pa je ponudbo zavrnil. Njegova skromnost in poštenost se kaže tudi v tem, da je kljub vsem funkcijam vse življenje živel v skromni kmečki hiši, v leseni Kofutnikovi domačiji.

5 ZAKLJUČEK

Življenjska zgodba Johana Giovanellija nama je pokazala, da marsikdaj v življenju ni lahko. Johanu Giovanelliju je bilo posebno težko v času prve svetovne vojne, ko je bil na ruskem bojišču, in v času druge svetovne vojne, ko se izpostavljaj zato, da je pomagal partizanom. S svojim življenjem je dokazal, da človek lahko kljub vsem težavam ostane zvest svojim načelom, dela v družbeno korist ter ostane skromen in pošten do konca življenja. Njegovo življenje nama je dalo vpogled v zgodovinski čas, v katerem je živel. Ugotavljava tudi, da je bil Johan Giovanelli pomembna osebnost v zgodovini kraja.

Raziskovalno nalogo bi lahko nadaljevala tako, da bi raziskovala še življenje drugih članov družine Giovanelli, predvsem pa bi bilo zanimivo še bolje spoznati življenje njegove hčerke, danes 91-letne Pepce Žebovec.

6 LITERATURA IN VIRI

Literatura in pisni viri:

- Monika Adler, Maša Žerjav: Oprema Kofutnikove domačije v Srednjih Jaršah, raziskovalna naloga, Domžale, Osnovna šola Rodica, 2007.
- Teja Grad in Karmen Moneta: Življenje v Kofutnikovi domačiji v Srednjih Jaršah, raziskovalna naloga, Domžale, Osnovna šola Rodica, 2004.
- Miha Prajs, Žan Ferlic: Ameriška pisma iz Kofutnikove domačije iz obdobja 1921–1939, raziskovalna naloga, Domžale, Osnovna šola Rodica, 2016.
- Vilma Vrtačnik Merčun: Kofutnikova domačija v Srednjih Jaršah, Kulturno-zgodovinski spomenik, zloženka, Domžale, Osnovna šola Rodica, šolsko leto 2010/2011.
- Stane Stražar: Ob bregovih Bistrice, Od Rodice do Duplice in Radomlje z okolico, Radomlje, Odbor za izdajo knjige pri Krajevni skupnosti Radomlje, 1988.
- Stane Stražar: Mengeš in Trzin skozi čas, Mengeš, Trzin, Krajevna skupnost, 1993.

Ustni viri:

- Pepca Žebovec, roj. Giovanelli, Vir, Gubčeva 1, 15. 1. 2016 in 3. 2. 2016.

7 SEZNAM FOTOGRAFIJ

Slika 1: Spodnji del strani v Status animarumu za naslov Srednje Jarše 14.

Slika 2: Družinska slika Kofutnikovih, ki je nastala leta 1931.

Slika 3: Kofutnikova domačija okoli leta 1925.

Slika 4: 6. marca 1919 je Johan Giovanelli pisal prijatelju Antonu Tiranu na Vransko.

Slika 5: Morda gre za igro Legionarji, o kateri govori Giovanelli na zgornji razglednici.

Slika 6: Kuverta pisma, ki ga je 9. decembra 1929 Johanu poslal brat France Giovanelli.

Slika 7: Cerkveni in društveni mešani pevski zbor v Grobljah okrog leta 1920.

Slika 8: 8. julija 1923 se je Johan Giovanelli v Dobu poročil s Katarino Kaplja.

Slika 9: Jarška šola leta 1906.

Slika 10: Johan Giovanelli v neki igri, v kateri je igral vlogo hudiča.

Slika 11: Edina slika iz časa prve svetovne vojne v Kofutnikovem albumu.

Slika 12: Majdičev mlin leta 1919.

Slika 13: Velkavrhov mlin, od leta 1934 dalje Osolinov mlin.

Slika 14: Tovarna Induplati leta 1932.

Slika 15: Pročelje Kofutnikove domačije leta 1925.

Slika 16: Odbor za nakup velikega zvona za mengeško cerkve 17. januarja 1932.

Slika 17: Odbor Občine Homec leta 1934.

Slika 18: Pevsko društvo Lipa Jarše.

Slika 19: Poroka Minke in Ivanke Velkavrh.

Slika 20: Johan Giovanelli, fotografija iz osebnega dokumenta po drugi svetovni vojni.

Slika 21: Ivan Giovanelli – Iko v začetku druge svetovne vojne.

Slika 22: Grad Goričane pred drugo svetovno vojno.

Slika 23: Johanova hči Pepca Giovanelli v mladih letih s prijateljico Milko.

Slika 24: Lovro, Kati in Johan Giovanelli pred domačo hišo okoli leta 1950.

Slika 25: Johan Giovanelli v tridesetih letih z dvema prijateljema.

Slika 26: Družina kovača Mihaela Vojske z Rodice.

Slika 27: Nagrobna plošča na Kofutnikovem grobu.

Slika 28: Mengeško pokopališče danes s strani Kofutnikovega groba.